

Методичний коментар до уроку “Всесвіт у вітражах”

Диво з кольорового скла

Сонячні промінці у нас в гостях

Сьогодні на уроці ми дізнаємося, як сонячні промінці можуть допомогти художникам та художницям творити. Так, так, помилки немає! Уявімо сонячні промінці живими істотами.

- Який вигляд вони мають? Про що думають? Що дивовижного вони можуть робити?
- У які вікна їм цікавіше зазирати? Чому?
- Привітайтеся сьогодні, як віталися б сонячні промінчики.
- Поміркуйте разом, як сонячні промінчики можуть змінитися, якщо пройдуть через кольорове скло чи плівочку?

Що таке вітраж?

Пригадайте, яким незвичайним стає все навколо, коли дивитися крізь кольорове скло. У давні часи люди замислилися над цим і придумали, як зробити віконечка різноколірними. А ще оздоблювали їх гарними візерунками, перетворюючи на справжнісінькі картини з кольорового скла. Такі вікна називали вітражами.

Візьміть кольорове скло чи плівку та роздивіться предмети крізь нього, а потім опишіть те, що побачили. Ми вже знаємо, що кольори можна змішувати, щоб отримати інший колір. А чи будуть змішуватися кольори крізь кольорове скло?

А як гарно світяться на сонечку шматочки різноколірного скла! От якби на таке диво дивитися частіше!

Вітраж — твір декоративного мистецтва з кольорового скла, розрахований на наскрізне освітлення і призначений для заповнення прорізу, найчастіше віконного, у будь-якому будинку.

Запропонуйте дітям роздивитися вітражі (див. презентацію [“Вітражні дива”](#)).

- Що особливого ви помітили у вітражах?
- Як вони зроблені?
- Чи схожі на малюнок?
- З яких частинок складається зображення?
- У яку погоду — сонячну чи хмарну — вітражі особливо гарні? Чому?
- Чому люди придумали вітражі?
- На що схожий вітраж? (Аплікація, мозаїка тощо.)
- Чим аплікація схожа, а чим відрізняється від вітража? (Щоб дітям легше було відповісти на це запитання, запропонуйте їм уявити, що тло аплікації (білий папір) зникло. Чи буде все, що залишилося, схожим на вікно? Чому?)

Площину вікна завжди створюють зі скла, адже через вікно має проникати світло в кімнату. Дірочок у вікні також не має бути, адже тоді приміщення буде охолоджуватися. Тому й вітражі створюють так, щоб заповнити всю площину вікна (вікно має добре пропускати світло): малюнок складають із елементів зі скла різних кольорів, які щільно

прилягають один до одного (непрозорими залишаються лише переходи, місця скріплення деталей).

- Як ви думаєте, чому вітраж складають із крупних (а не дрібних) елементів зі скла?

По-перше, скло крихке й ламке, тому зробити маленькі деталі складно, а ще їх потрібно скріпити одна з одною. По-друге, вікно на те і вікно, щоб пропускати світло у приміщення, і вітраж також має гарно пропускати світло. А якщо елементи вітража будуть маленькими, то більше місця займатимуть непрозорі частинки, які скріплюють скло, тому вітраж буде погано пропускати світло.

- Як ви думаєте, вітраж у темних чи світлих кольорах буде краще пропускати світло? Як це можна перевірити?

Ще діти можуть сказати, що вітраж схожий на мозаїку.

Мозаїка — твір декоративного мистецтва, зображення якого формується за допомогою компонування елементів різної форми — різнокольорових каменів, смальти, керамічних плиток та інших матеріалів.

- Чим мозаїка відрізняється від вітража? *(Мозаїка непрозора, елементи прикріплюються до основи, елементи мозаїки можуть бути і не скляними, зазвичай елементи мозаїки дрібніші, ніж елементи вітража, мозаїка не прикрашає вікна, зазвичай ми бачимо її на стінах тощо.)*

Знайомимося з художником

Андрій Курило — майстер художнього скла. Народився 1966 р. у м. Львові. 1991 року закінчив Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва (відділ художнього скла). З 1999 року — член Львівської професійної асоціації художників-вітражистів “Вікно”. З 2008 року — член Національної спілки художників України. Деякі роботи майстра зберігаються в галереї “Триптих” (Київ), Культурно-мистецькому центрі “Дзига” (Львів).

Ось як майстер розповідає про свою роботу.

“Гутне скло приваблює мене давно. Використовуючи прадавні засоби обробки гарячого скла, відомі ще у Давньому Єгипті та Давньому Римі, я створюю різноманітні комбінації поверхонь і фактур. Магія скла як матеріалу, що пропускає через себе світло, дає мені змогу передати моє відчуття естетики навколишнього світу. Використовуючи тільки скло ручної роботи, я намагаюся представити вітраж як цілком самостійний вид мистецтва, у якому можна сміливо експериментувати, показуючи матеріал у найнесподіваніших варіантах. На жаль, в Україні вітраж недостатньо поширений, а тим часом він має невичерпні можливості.”

Мистецтвознавці відзначають, що А. Курило віртуозно “поєднує у своїй творчості аутентичну національних традицій володіння технікою гутного скла з інтелектуальним потенціалом сучасного мистецтва. Майстру замало бути добрим реалістом, він прагне бути фантазером-мрійником, який перетворює буденність на казкові декорації.” (Наталія Космалінська, м. Львів)

Вітраж “Політ”

Розгляньте неймовірний вітраж “Політ” сучасного львівського художника Андрія Курила. Він милує око, збуджує нашу фантазію, його хочеться розглядати. Вітраж приваблює незвичним поєднанням кольорів, форм, фактур.

- Чи не здається вам, що всі деталі вітража так і линуть вгору?
- Як гадаєте, який політ уявив художник?
- Опишіть, який вигляд матиме вітраж, коли сонячні промінці виграватимуть у кожній його деталі.
- Придивіться уважно, якими матеріалами скористався майстер для виготовлення вітража.

Поглибити знання про вітражі, побачити їх в інтер’єрі дітям допоможе завдання на с. 40 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу.

Космічна музика

Послухайте композицію сучасного французького композитора, вокаліста, одного з піонерів електронної музики Жана-Мішеля Андре Жарра (Jean Michel Jarre) “Космос”.

- У чому особливість музики? Пригадайте, як таку музику називають.
- Чи співзвучні цей твір і вітраж? Чому?
- Опишіть музику. Яка вона? Можливо, у ній композитор розповідає нам про політ у далекі космічні світи? Космічну пригоду? Яку саме?
- Коли слухаєте музику, здається, що крізь вітраж проходять два промінчики. Як гадаєте, який промінець скло якого кольору вибрав?

Тема і варіації

Оригінал і копія

Як майстер придумує картинку для вітража? Є кілька способів: придумує та малює самостійно; змальовує (копіює) з об’єкта чи вже готового малюнка; бере малюнок (репродукцію картини), накладає на нього чистий аркуш паперу і обводить, одразу стилізуючи під вітраж. Роздивіться картину, вітраж і мозаїку.

Вінсент ван Гог,
картина

Абрахам Габор,
мозаїка

Кеті Ллойд Боем,
вітраж

Уявіть, яким гарним буде вітраж за картиною Вінсента ван Гога у різну погоду. У сонячний день ніч на ньому буде місячною “хоч голки збирай”, небо світлим, прозорим, а зірочки засяють особливо яскраво. У похмурий день ніч буде вже темнішою, місяць і зорі

не так яскраво виділятимуться на небі, а внизу буде ще темніше. Справжня ніч... А от вночі вітраж знову зміниться: місяць ледь-ледь освітлюватиме картину, зорі потроху мерехтітимуть, а будинки стануть майже невидимими. Усе засне...

- Порівняйте мозаїку та вітраж. Де більше дрібних деталей? Чому?
- Яку особливість картини вдалося майстерно втілити в мозаїці?

Вітраж за картиною Вінсента Ван Гога “Зоряна ніч”

Спробуйте з дітьми уявити вітраж за картиною.

На відміну від картини, вітраж прозорий, тому він може доволі суттєво змінюватися залежно від погоди.

Діти вже досліджували проходження світла крізь кольорове скло, тому вони можуть зробити припущення, який вигляд матиме по-різному освітлений вітраж (на сонці будь-яке скло видається світлішим, ніж у похмуру погоду).

Щоб перевірити припущення, дайте дітям світле та темне кольорове скло, нехай вони роздивляться його в сонячну та в похмуру погоду (треба тримати скло подалі від очей, немов маленьке віконечко з вітражем).

Якщо дітям складно збагнути, запитайте, чи однаково освітленими намалював художник усі частини картини.

- Де на картині є світло? Де темна частина картини?
- Яку частину вітража за картиною треба зробити з темного скла, а яку — зі світлого?

Уявіть, яким гарним буде вітраж за картиною Вінсента ван Гога у різну погоду. У сонячний день ніч на ньому буде місячною “хоч голки збирай”, небо світлим, прозорим, а зірочки засяють особливо яскраво. У похмурий день ніч буде вже темнішою, місяць і зорі не так яскраво виділятимуться на небі, а внизу буде ще темніше. Справжня ніч... А от вночі вітраж знову зміниться: місяць ледь-ледь освітлюватиме картину, зорі потроху мерехтітимуть, а будинки стануть майже невидимими. Усе засне...

Погляньмо, як майстриня Кеті Ллойд Боем втілила у вітражі задум художника (показуємо дітям вітраж і картину).

- Чим вітраж відрізняється від картини?
- Порівняймо вітраж і картину.

На вітражі зникли дрібні деталі, адже їх складно (а зовсім дрібні — неможливо) втілити у вітражі; стало набагато менше відтінків (адже кожний шматочок скла одного кольору, а робити маленькі шматочки неможливо); форма елементів малюнка стала не такою витонченою, більш грубою на вітражі; форму великих деталей майстриня передала точніше, дрібних — тільки умовно. Ось такі відмінності, які впадають в око.

Але все-таки за вітражем картина Ван Гога впізнається миттєво.

- Що робить їх такими схожими? (Сюжет, деталі переднього плану, кольори...)

Кажуть, що копія зазвичай гірша за оригінал, адже мистецтво — творча справа, і результат роботи митця залежить зокрема і від його настрою та думок під час роботи, і від

освітлення в кімнаті, а все це неповторне. Тому й твори мистецтва так цінують і милуються ними століттями.

І все ж бувають випадки, коли копія стає самостійним твором мистецтва, адже митець додає щось своє, створює зображення в іншій техніці. Створюючи копію, митець одразу вирішує, як розставити акценти, що він хоче передати найточніше.

- Поміркуймо, що автору вітража вдалося передати? А що у вітражі втрачено?
- Можливо, щось у вітражі з'явилося такого, чого в картині не було (адже вітраж створено за іншою технологією)?

Вітраж створений зі скла, крізь яке проходять сонячні промені. Тож залежно від “настрою сонечка” вигляд вітража змінюється. Ще й людина може стояти в різних місцях кімнати, зовні приміщення, всередині, і з різних точок ми також бачимо вітраж дещо інакше. Тож можна сказати, що вітраж не сталий, а ніби живий — живе власним життям і тішить нас.

Мозаїка з кольорового скла за картиною Вінсента Ван Гога “Зоряна ніч”

Усіх завжди цікавлять непересічні твори, тому до таких шедеврів різні митці зверталися неодноразово, кожен художник вкладає у свій твір щось своє. Тому зараз ми розглядаємо не просто копії, а самостійні твори за сюжетом однієї картини.

Показуємо дітям мозаїку Абрахам Габор.

- Чи зміниться вигляд картини-мозаїки, якщо роздивлятися її з різної відстані? *(Запропонуйте дітям роздивитися мозаїку з близької та далекої відстані.)* Як ви думаєте, чому так виходить?

Мозаїка складається з дрібних елементів. Здалеку наше око погано розрізняє окремі дрібні елементи, і вони зливаються, утворюючи цілісну картинку. Тому здалеку ми бачимо майже цілісне зображення. Коли ми підходимо ближче, то добре бачимо кожний окремий елемент, тому й цілісність зображення втрачається.

- Перевірте це на вулиці. Станьте біля дерева. Що ви побачили? *(Тільки частину стовбура.)* Поволі відходьте далі. Що бачимо тепер? *(Вже майже весь стовбур.)* Йдемо ще далі. Знаходимо точку, звідки можемо побачити одразу все дерево.
- Що відбувається з маленькими предметами?
- Порівняємо картину і мозаїку. Чим вони схожі? Чим відрізняються зображення?
- Чи зберігся в мозаїці рух? Як ви думаєте, чому?
- Порівняємо мозаїку та вітраж. Де більше дрібних деталей? Чому?

Елементи мозаїки дрібніші, тому зображення більш виразне: ми можемо показати більше дрібних деталей.

- Де переходи між кольорами поступові, а де — різкі? Чому?
- Що краще передало картину: мозаїка чи вітраж? Чому?
- Чому з дрібних елементів контури виходять більш плавними?
- Запропонуйте дітям викласти за однією схемою зображення, використовуючи три різні мозаїки — з дрібними елементами, середніми та крупними, та порівняти зображення.

Космічний вітраж власноруч

Перегляньте з дітьми, як створюють вітражі, та спробуйте відтворити послідовність виготовлення вітражів, використовуючи вже звичний матеріал (див. покрокову інструкцію на с. 75 підручника).

Створити ескіз свого вітража дітям допоможе завдання на с. 41 із [робочого зошита-альбому "Мистецтво"](#) для 4 класу.